

bomen | nieuws

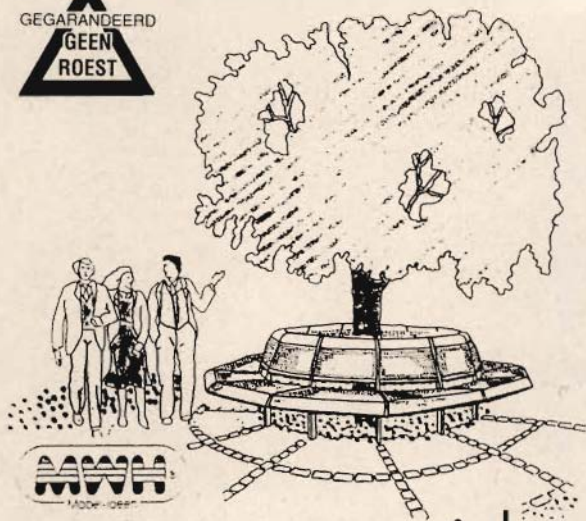
Nummer 1/2 - januari t/m april 1991

Een uitgave van de Bomenstichting

Voor PARK- CITY- en PROJECT-
meubilering de degelijkste en
meest uitgebreide systemen.

VRAAG DE GROTE KLEURENCATALOGUS.

inter-design id

postbus 217 6800 AE arnhem nederland
telefoon 085-435907 telefax 01720-21120

VAN DAM
BOOMVERZORGING

De Halmen 10
7383 BG Voorst
Telefoon 05758 - 1588

SNOEIEN MET HOOGWERKER OF KLIMTECHNIEK /
BOOMCHIRURGIE/GROEISTOORNISSEN/AFBOUW EN
VELLING VAN BOMEN / ADVIES EN INVENTARISATIE

NIELS BRUGGENWERT
BOOMVERZORGING

arboricultural specialists

LAURENS KOSTERPLEIN 13
5025 EC TILBURG
013 - 357802

Meijer Groen en Recreatiebeheer

Uw bomen zijn ons waard.

Snoeien d.m.v. klimspecialisten of hoogwerker.
Velling - dunningen, wondbehandeling.
Specialist in "moeilijke gevallen".

Vrijblijvend advies en offertes.

MEIJER

Meijer Huizen, Uw adres!

Delta 142, 1273 MA Huizen, Telefoon 02152-53568

Bomennieuws
nummer 1/2 - 1991

Een uitgave van de
Bomenstichting te Utrecht
Oplage: 4000

Eindredactie, productie en
vormgeving:
Frank Moens

Redactie:
J.W.G. Pfeiffer
M. ten Cate-van Elsland
J.J. Comijs
M.G.M. Lammertink
A.A. de Veer

Redactieadres:
Bomenstichting
Donkerstraat 17
3511 KB UTRECHT
(030) 34 07 78

Druk:
Van den Berg's Drukkerij
BV - Maarn

Verschijnt 6 x per jaar,
voor
abbonementen f 35,- per
jaar.

ISSN 0166-784 X

Overname van artikelen
en berichten na overleg
met de redactie.

In dit nummer...

4

Voorzitter de Kruijff nam na 18 jaar afscheid

Vanaf 1972 is Edouard de Kruijff als bestuurslid bij de Bomenstichting betrokken geweest. Eind januari nam hij afscheid.

(voorzitter)

5

"Bomenstichting laat het niet bij woorden"

Op 24 januari gaf
Staatssecretaris Gabor in
Kasteel Groeneveld te Baarn
het startsein voor het
Bomenfonds en de
Bomenschouw. In dit artikel
geven we een samenvatting
van zijn speech.

6

*Apetrots op het Bomenfonds
Waarom is het zo belangrijk?*

14

Particulieren en gemeente moeten nu de iepen redden

De rijksoverheid draagt niet meer bij in de bestrijding van de iepenziekte. De Bomenstichting heeft samen met de gemeente Amsterdam, de V.H.B. en de Groenraad een plan ontwikkeld om de iepenziekte landelijk te blijven bestrijden.

18

"Beroep boomverzorger vereist goede opleiding"

Joop Comijs in gesprek met boomverzorger Leen Hoogstad

En verder in dit nummer:

Van de redactie	4	Bijzondere bomenfoto's in Lelystad	17
Hans Pfeiffer nieuwe voorzitter		Kent u een bomenroute?	23
Bomenstichting	5	Vragen	23
Stamgasten	8	Boomverzorgingstip	24
Waardevolle oude bomen	11	Boompje wisselen	24
Aktueel		Monumentale bomen in Nederland	24
- Methode Raad in de praktijk	12	Boekbesprekingen	25
- Monumentale paardekastanje van Vorden geveld	13	Agenda	26
- Limburgse hoogstamvruchtbomen bedreigd	13		
Mangrove, pionier met geweldig aanpassingsvermogen	16	Bijlagen: - folder Bomenfonds - Bomennieuwsartikelen in	

Op de voorpagina

Beukenbos, gefotografeerd
door Ellen Meijer

Zie ook het artikel
"Bijzondere bomenfoto's in
Lelystad"

Van de redactie

Voor u ligt een extradik, gecombineerd nummer van Bomennieuws. We hebben -voor het eerst in de geschiedenis van dit blad- twee nummers samengevoegd, de nummers 1 (jan/febr) en 2 (maart/april) van 1991. De reden is, dat we in de periode waarin we nr. 1 hadden moeten voorbereiden, al onze tijd hebben besteed aan het Bomenfonds, de nieuwe bijdrageregeling voor monumentale bomen buiten de bebouwde kom. De Bomenstichting voert hier sinds 1 januari jl. het beheer over. Meer bijzonderheden over het Bomenfonds vindt u middenin dit blad. Een aardige bijkomstigheid van deze éénmalige combinatie van nummers is, dat u de volgende nummers nu voortaan in 'de eerste maand' krijgt in plaats van aan het eind van 'de tweede maand'.

Eind vorig jaar is een lezersenquête uitgevoerd onder 500 lezers van Bomennieuws. In dit nummer zijn al meteen wat veranderingen doorgevoerd, die door de lezers werden aangegeven. U zult enkele nieuwe rubrieken tegenkomen, waaronder een bomenruilrubriek. We gaan ook de vragenrubriek nieuw leven inblazen, maar daarvoor hebben we wel uw hulp nodig: u zult de vragen moeten stellen, dan zorgen wij voor de antwoorden. Bovendien zal in elk nummer van Bomen-

nieuws een "stamgast" noteren, wat hem of haar bezighoudt als het gaat om de relatie tussen bomen en mensen.

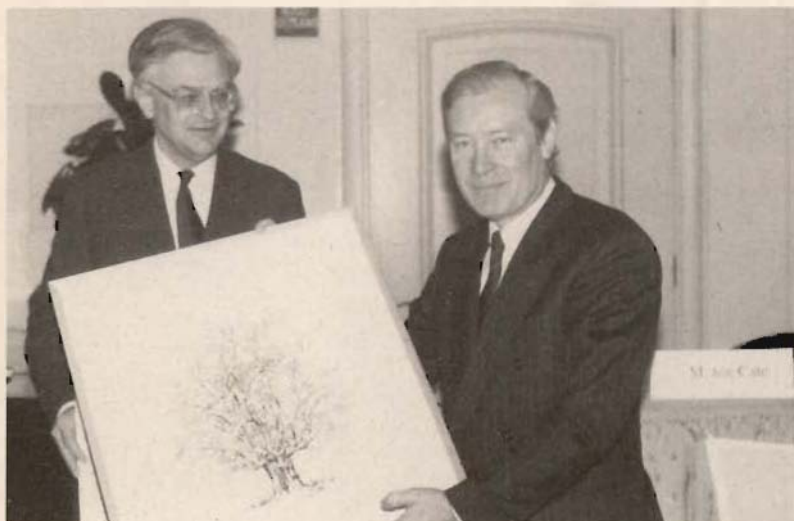
Het jubileumjaar 1990 is voorbij. De viering van het 20-jarig bestaan begon stormachtig, met het omwaaien van veel bomen op 25 januari en 26 februari. Gelukkig viel de schade aan monumentale bomen mee; die zijn blijkbaar wel wat gewend. Op 1 maart konden we dan ook met een gerust hart bekendmaken, dat 8000 monumentale bomen en boomgroepen volgens de Bomenstichting extra bescherming verdienen. De pers was zeer geïnteresseerd in de monumentale bomen, zodat "1990" onze naamsbekendheid veel goed heeft gedaan. De overige activiteiten waren de boomplant-actie, samen met de Nederlandse Spoorwegen en de provinciehoofdsteden, de studiedag "Bomenstad of stenen stad" en de bomenreis met de donateurs. U hebt in Bomennieuws kunnen volgen, wat er allemaal gebeurde, voor zover u er niet zelf bij betrokken was. Al met al was het een geslaagd jaar, waarvan we in 1991 de vruchten hopen te plukken in de vorm van veel nieuwe donateurs. Het zijn er nu 3100, we streven dit jaar naar 4000. Helpt u mee?

Voorzitter de Kruyff nam na 18 jaar afscheid

Edouard de Kruyff (l.) verrichtte tijdens de bijeenkomst voor de start van het Bomenfonds zijn laatste officiële handeling voor de Bomenstichting.

Staatssecretaris Gabor krijgt een tekening van Humphrey Bennett aangeboden.
foto: Frank Moens

Op 29 januari jl. heeft Mr. Edouard de Kruyff afscheid genomen als voorzitter van de Bomenstichting. Vanaf 1972 zat hij in het bestuur, en hij was in deze periode twee keer voorzitter, namelijk van 1972 tot 1975 en van 1986 tot 1991. Al met al achttien jaar dus.

Als jurist heeft hij een geheel eigen inbreng in het bestuur: nuchter, rustig en zakelijk; maar zeer geïnteresseerd in de belangen van bomen en mensen. Zijn voorzitterschap van de Bomenstichting had ook duidelijk invloed gehad op zijn functioneren

als jurist, zo vertelde hij bij zijn afscheid. Rechters, die wat van bomen afweten, zijn zeldzaam in Nederland, maar deze rechter, die vice-voorzitter van de Raad van State is, weet er nu - tot verrassing van zijn cliënten - vaak meer van dan zij.

Bij de donateurs was Edouard de Kruyff nauwelijks bekend, omdat hij niet op de voorgrond trad; het woordvoerderschap liet hij helemaal aan mij over om voor het publiek en de pers duidelijkheid te scheppen. Via het bestuursvoorzitterschap had hij echter veel invloed op het functioneren van de Bomenstichting.

Als dank en erkenning kreeg hij een mooie kopergravure van zijn geboortestad 's-Gra. Verder werd hij benoemd tot ere-adviseur van de Bomenstichting. Zijn opvolger Hans Pfeiffer, die hierna aan u zal worden voorgesteld, speldde hem de "versierselen" van deze erefunctie op.

Het zal na al die jaren raar zijn om te vergaderen zonder hem, maar we respecteren uiteraard zijn besluit om zich aan andere zaken te gaan wijden. Edouard, bedankt en tot ziens! En Hans Pfeiffer, welkom en succes als nieuwe voorzitter!

Marjan ten Cate

Hans Pfeiffer nieuwe voorzitter Bomenstichting

Hans Pfeiffer (62 jaar, VUT, gehuwd, 3 kinderen, L.U. - Wageningen) is geen onbekende in Bomenland. Hij heeft vele jaren gewerkt bij Staatsbosbeheer, eerst als natuurbeschermingsconsulent zoals dat toen heette, later als houtvester. Na die tijd waren er voor hem directeursfuncties bij het Ministerie van Landbouw, (Natuurbeheer) en Visserij, die ook weer naast andere zaken te maken hadden met bossen, beplantingen en bomen. De

planning, inrichting en het beheer van het groene deel van ons land vormden steeds de basis van zijn werkring. Ook nu gaat zijn belangstelling daar nog steeds heel erg naar uit.

Buiten zijn werk heeft hij tal van bestuursfuncties vervuld op diverse terreinen. Maar veel ervan hadden ook weer te maken met verenigingen of stichtingen die zich met natuur en natuurbescherming bezig houden. Daaruit komt al wel naar voren dat op dat terrein zijn liefde ligt. Thans is hij nog, om er maar één te noemen, algemeen voorzitter van de KNNV, onze 90-jarige vereniging voor veldbiologie.

Binnen de Bomenstichting maakt hij alweer een tijd deel uit van het bestuur, als voorzitter komt hij dus niet op onbekend terrein. Hij draagt de natuur, de bossen, maar zeker ook de bomen zelf een warm hart toe, en hoopt zich voor onze stichting nog een aantal jaren nuttig te kunnen maken.

ir. J.W.G. Pfeiffer

Staatssecretaris Gabor:

"Bomenstichting laat het niet bij woorden"

Tijdens de bijeenkomst ter gelegenheid van de instelling van het Bomenfonds hield staatssecretaris J.D. Gabor van Natuurbeheer een toespraak, waarvan hier een samenvatting.

Het Ministerie van LNV draagt de Bomenstichting een warm hart toe. Zeker de laatste jaren krijgen haar activiteiten extra aandacht. Dit is te danken aan het besef van de gevaren welke onze bomen en bossen bedreigen, waardoor de kwaliteit van natuur, landschap en openlucht recreatie in het geding komen. Ook economische belangen staan op het spel. De overheid heeft in diverse nota's reeds haar visie daarop gegeven en de uitvoering van een groot aantal plannen is reeds in gang gezet.

Er is nog veel te doen ten dienste van ons kostbare bos- en bomenbestand. De overheid kan de kar echter niet alleen trekken en kan niet zonder de hulp van maatschappelijke organisaties als de Bomenstichting.

De taak van de Bomenstichting spitst zich toe op het behoud van de monumentale bomen. Deze bomen hebben voor mij vooral een meerwaarde die hun esthetische en historische betekenis te boven gaat. In het boekje "Leven met bomen en bossen" stond de volgende passage, welke uitdrukt wat ik daarmee bedoel: "Deze bomen boezemen respect in omdat zij symbool zijn van ons geestelijk erfgoed, al zijn we ons dat gewoonlijk niet bewust. De kruin die tot de hemel reikt en de wortels die in de aarde verdwijnen op zoek naar het leven brengend water. Zij maken de boom tot het symbool van de verbintenis tussen het hogere en de wereld van de zintuigelijke waarneming". De doelstelling van de Bomenstichting valt zeer te prijzen. Zij laat het bovendien niet bij woorden.

Want zij verdient grote waardering voor de wijze waarop zij in daden haar doelstelling gestalte geeft. De inventarisatie van monumentale bomen was een grote prestatie, die het ministerie nu beloofd door een lang gekoesterde wens van de Bomenstichting te vervullen aan haar toe te vertrouwen. Het mes snijdt dan aan twee kanten. De zorg voor en het behoud van monumentale bomen be-

rust bij een organisatie die daarop is toegesneden; positief is verder dat scheiding van beleid en uitvoering hier concreet handen en voeten krijgt. Dat is een belangrijk uitgangspunt van het regeringsbeleid.

Tegelijk met het Bomenfonds gaat de Bomen-schouw functioneren, waarvoor het Ministerie ook jaarlijks f 100.000,- ter beschikking stelt. Deze Bomen-schouw heeft tot taak alle geregistreerde bomen periodiek te controleren. Zo kan er sneller worden ingegrepen, zeker als duidelijk wordt dat de kosten voor gezamenlijke rekening kunnen komen.

Een praktisch gevolg van de scheiding van beleid en uitvoering is, dat het geld voor het Bomenfonds alleen besteed mag worden aan bomen in het buitengebied. Dat wil beslist niet zeggen dat de Bomenstichting de bomen in de bebouwde kom aan hun lot moet overlaten. Het geld daarvoor moet echter van anderen dan de rijksoverheid komen.

M.L.

Staatssecretaris Gabor gaf op 24 januari het officiële startsein voor Bomenfonds en Bomen-schouw
foto: Frank Moens

Apetrots op het

Op 24 januari jl. gaf staatssecretaris Gabor van Natuurbeheer op Kasteel Groeneveld in Baarn het startsein voor het Bomenfonds voor geregistreerde monumentale bomen buiten de bebouwde kom. Er is daarmee geld vrijgekomen om de herstelwerkzaamheden aan deze bomen te kunnen bekostigen. Wat de regeling precies inhoudt kunt u lezen in de folder Bomenfonds die in dit nummer van Bomennieuws als bijlage is opgenomen.

Als Bomenstichting zijn we apetrots op dit Bomenfonds. Het vormt de kroon op het projekt Inventarisatie en Registratie van Monumentale Bomen, en betekent een erkenning van onze deskundigheid op dit gebied. De lovende woorden van de staatssecretaris bezorgden ons blozende wangen. "De zorg voor behoud en beheer van monumentale bomen berust nu bij een organisatie die daarop is toegesneden. Beter dan wie ook". Natuurlijk hebben niet alleen de betaalde medewerkers aan het pro-

jekt meegewerkt, de inventarisatie werd door tientallen vrijwilligers uitgevoerd. Het Bomenfonds kwam in nauwe samenwerking met ambtenaren van het Ministerie van LNV tot stand. Een "hartelijk dank" aan al deze mensen is dan ook zeker op z'n plaats!

Bomenschouw

Naast geld voor een Bomenfonds stelde het Ministerie ook geld beschikbaar voor een BOMEN-

Herstelbijdrage voor eerste boom verstrekt

Een week na de bekendmaking van het Bomenfonds kwam de eerste aanvraag voor het herstel van een monumentale paardekastanje binnen. Het betrof een ongeveer 120-jarige boom in de gemeente Dodewaard (Waalbandijk/Kerkstraat), die tijdens een storm flinke beschadigingen had opgelopen. Een grote tak is uitgebroken en heeft een enorme wond achtergelaten. Door het uitbreken van de tak heeft de kroon een ongunstige vorm gekregen. De stabiliteit is daardoor eveneens in gevaar gekomen. De uitgebroken tak heeft in zijn val het dak van het naastgelegen huis geraakt en daar flinke schade toegebracht. Om de boom voor de komende jaren in goede staat van onderhoud te brengen en de groeimogelijkheden zo goed mogelijk te maken, wordt voor de volgende boomverzorgende maatregelen een bijdrage uit het Bomenfonds gegeven.

- Groeiplaatsonderzoek
- Boomonderzoek
- Bemonstering
- Strukturele groeiplaatsverbetering
- Kroonsnoei
- Kroonverankering

Aan bijdrage wordt een bedrag van ongeveer f 1500,- uitgekeerd. De paardekastanje is eigendom van de gemeente Dodewaard, die de rest van de kosten op zich neemt.

F.R.M.

Bomenfonds

Luc Noordman is bij de Bomenstichting als Bomenschouw aangesteld. (foto onder)

Voor het schouwen en voor controle op de uitvoering van de herstelwerkzaamheden beschikt hij over een auto en onderzoek apparatuur.

SCHOUW. Dit houdt in dat alle geregistreerde bomen minstens één keer in de tien jaar aan een controle zullen worden onderworpen. Er is voor de uitvoering van deze bomenschouw een nieuwe medewerker aangesteld, Luc Noordman. Hij zal ook de aanvragen voor een bijdrage uit het Bomenfonds gaan behandelen en de voorlichting omtrent het Bomenfonds en de Bomenschouw tot taak krijgen. De Bomenschouw met een auto om ook alle bomen in de buitengebieden te kunnen bereiken. Luc Noordman was free-lance boomverzorger en gaf les in boomverzorging aan het Agrarisch Opleidingscentrum in Leeuwarden.

Natuurlijk betekent de instelling van dit Bomenfonds niet dat we nu klaar zijn met ons werk. Er is immers alleen nog maar geld beschikbaar voor monumentale bomen buiten de bebouwde kom, terwijl zo'n 60% van de geregistreerde bomen juist binnen die bebouwde kom staat. De rijksoverheid is echter van mening dat de zorg voor monumentale bomen niet alleen haar taak moet zijn, maar ook van andere overheden, maatschappelijke organisaties en particulieren. En daarmee laat ze ons dus weten dat we andere bronnen moeten zien te vinden voor de bomen binnen de bebouwde kom. Wie geïnteresseerd is, mag zich bij ons melden!

Mirjam Lammertink

Waarom zijn de bomen niet als de mensen? De mensen houden van bomen; dan zouden bomen toch iets terug moeten doen, of liefst iets wat de mensen van hun verwachten? Of niet soms?

De verhouding tussen bomen en mensen is nogal merkwaardig. Of de bomen zich veel aan de mensen gelegen laten liggen, is maar de vraag. Ze zullen zich ons bestaan wel niet bewust zijn. Ze "merken" van de mensen slechts zo nu en dan iets: een kwajongen rukt soms een tak af, een verliefde figuur snijdt een hart in de bast, soms komt een auto met een klap tegen de stam tot stilstand of de beheerder gaat snoeien of zelfs vellen. Maar in het algemeen gaat de boom zijn eigen gang, ontplooit blad, groeit, bloeit, draagt vrucht en produceert schaduw, zuurstof of beschutting zonder zich af te vragen of er mensen zijn om dit te waarderen.

Voor de mensen ligt het anders: die zien de boom, waarderen zijn vorm en grootte, bewonderen hem om zijn ogenschijnlijke onwrikbaarheid, verheugen zich over schaduw, beschutting en zelfs zuurstof of hout, en ergeren zich (soms) aan de "obstakelwaarde". De meeste mensen houden van bomen als ze maar niet pal voor huisdeur of venster staan. En maken zich zorgen over hun voortbestaan.

Die liefde voor bomen lijkt, net als bij liefde tussen mensen onderling, te leiden tot identificatie. En ondanks het advies van verstandige lieden om de geliefde te accepteren zoals hij of zij is, dicht men meestal ook de bomen menselijke eigenschappen toe. Zoals de regel dat snelle groei moet leiden tot snel verval en jong sterven. Dat gaat wel aardig op voor populieren en berken die weinig duurzaam hout hebben, maar wat dacht u van de lariks? Die groeit in zijn jeugd snel, bloeit al vroeg (oei, losbandige jeugd) en kan toch enige eeuwen oud worden. Desondanks kwam zelfs een beroemde hoogleraar, uit een land waar lariksen vrij veel voorkomen, aan met dit verhaal van snelle groei - snel verval.

Ook verwachten we nogal eens, dat wat slecht voor ons is, ook slecht is voor bomen. Dat ligt ook voor de hand: we zijn toch allemaal levende wezens! En is het niet zo dat de zuivere boslucht heilzaam is voor mensen? Zou je dat niet ook mogen omkeren? Bovendien is al meer dan een eeuw bekend dat bomen en bossen door blootstelling aan chemisch verontreinigde lucht (stads- en industrie-rook) kunnen kwijnen en afsterven. Het is dus helemaal niet zo vreemd om te verwachten dat wat op het punt van luchtverontreiniging voor mensen

In deze column komen gast-auteurs aan het woord over de relatie tussen bomen en mensen.

De eerste schrijver is ir. J.J. Westra, oud-wetenschappelijk medewerker van de vakgroep Bosbouw aan de Landbouwwuniversiteit in Wageningen. Hij schreef een extra lange aflevering.

schadelijk of onaangenaam is, dat voor bomen ook zal zijn. En omdat we van bomen houden, en bomen beslist ingewikkelde organismen zijn, die ook nog met al dat blad dag en nacht met die viezigheid en stank in aanraking zijn, nemen we al gauw aan dat de bomen nog veel gevoeliger zijn dan wijzelf en ons zullen waarschuwen. Tenslotte gingen ze in industriegebieden dood terwijl de mensen bleven leven (overigens met schade aan hun gezondheid).

Maar toen kwam de luchtvervuiling-op-afstand, de zure regen, met sterfte van meren en bossen in Canada en Scandinavië. In beide gevallen kwetsbare, voor verstoring gevoelige systemen. Maar na verloop van tijd kwamen er soortgelijke berichten over (robuustere) bossen in Midden-Europa. Ook daar takelden bossen af en stierven. Ietwat vreemd was wel dat milieu-activisten dit eerder ontdekten dan bosbeheerders. Maar sinds het begin van de jaren tachtig kon je excursies maken waarbij de sterfte werd getoond. Bij die excursies kom je wel, op weg naar de gestorven opstand, veel bossen tegen die er ogenschijnlijk normaal bij staan. De "stervende bossen" in Nederland zijn meestal opstanden van Corsicaanse of Oostenrijkse dennen, maar ook wel opstanden die in 25 jaar niet gedund waren (dus vol dood hout) of aanplantingen van soorten op daarvoor ongeschikte grond (eiken in voedselarme moerassen bijvoorbeeld). Terwijl ons verteld wordt dat de bossen sterven en het jonge bos niet kan groeien op de met stikstof verzadigde, met aluminium vergiftigde grond, krioelen ze van de natuurlijke verjonging, iets dat veertig jaar geleden in het Nederlandse bos nauwelijks voorkwam. En toen bestond de (lucht)verontreiniging door bio-industrie en intensief autoverkeer nog niet eens.

Je zou kunnen zeggen dat de bomen ons als bondgenoten in de strijd tegen de luchtvervuiling in de steek laten. Of hebben we dit alleen maar aan onszelf te wijten, omdat we de bomen iets toedichten wat we wel zouden kunnen gebruiken, maar wat niet in hun aard ligt en de bossen dood moeten *praten* als ze dan niet echt dood gaan. We nemen ze haast kwalijk dat ze niet de gevoelige indicator zijn die we zo goed als argument konden gebruiken.

Zouden we ons niet liever het advies weer herinneren om de "geliefde" te nemen zoals hij of zij is? Dus als *boom*, daarbij waardierend dat bomen in de omgeving van de mensen meestal als "aangenaam gezelschap" worden beschouwd?

ir.J.J. Westra

ir.J.J. Westra

Borren Boomverzorging

N.C.H. arb. qualified.

• Rooien • Snoeien

Aanplanten • Standplaatsverbetering

• Adviezen

Braakmansteeg 12 • 7437 PV Bathmen • Tel. 05700-13269 • Privé 05704-3329

ton van den oever bv

boomkwekerijen

Bomen

— gangbare sortiment uit de volle grond
— nieuwe introducties
— cultuurvariëteiten op eigen wortel!
— Ton-Bomen

Levering door hele land:

bomen
bosplantsoen
heesters
coniferen
rozen
vaste planten

Rijksweg 13, 5076 PB Haaren (NBr.)
tel. 04117 - 1771/1535
telefax 04117 - 1585

Europaweg 18-20, 7742 PN Coevorden
tel. 05240 - 17280
telefax 05240 - 16099

BOOM TOTAAL ZORG

- * Boomtechnisch advies
- * Boombeheerplannen
- * Onderzoek en rapportage
- * Groeiplaatsverbetering - TREE-LIFE
- * Snoeien
- * Planten en verplanten
- * Rooien / vellen
- * Landschappelijke beplantingen
- * Lezingen / diapresentaties

Henk van Scherpenzeel, Korhoenlaan 27 3721 EB BILTHOVEN 030 - 280290

Frans van Jaarsveld, Overeind 42 3938 JB SCHALKWIJK 03409 - 1880

fax: 03409 - 2366

Elke ondernemer heeft een doel, een ambitie. En of het nu gaat om marktaandeel of kwaliteit, de sky wordt niet zelden als de limit aangeduid. Want uiteindelijk wil de ware ondernemer maar een ding: groei. En wie in de toekomst wil groeien, moet in het heden investeren.

Maar hoe groeibestendig is een Zeker waar het gaat om automatisering blijken de beloftes van vandaag maar al te vaak de fiasco's van morgen. Waardoor zo goed als nieuwe systemen binnen de kortste keren worden vervangen.

Bull doet al jaren niet mee aan deze stoelendans. Wij analyseren constant welke standards stevig geworteld zijn in de praktijk. Om ze vervolgens toe te passen op al onze systemen. Zodat u met een systeem van Bull niet voor één standaard kiest, maar probleemloos op elke vorm van groei aan kunt sluiten.

Zowel intern als extern is samenwerking altijd mogelijk. Tussen computers van verschillende mer-

HOE HOOG U OOK GRIJPT, BULL HEEFT EEN SYSTEEM DAT MEEGROEIT.

ken, maar ook tussen de kleinste PC en het grootste mainframe.

In plaats van versnelde afschrijvingen, zorgt Bull zo voor efficiënte uitbreidingen. Waarmee uw ambities de ruimte krijgen die ze verdienen. Wanneer u de sky graag als uw limit ziet, is het tijd om ons te bellen voor een vrijblijvend gesprek: 020-565 2606.

Bull

G R O E I V R A A G T O M B U L L .

Waardevolle oude bomen (32)

De plataan blijft staan

Bovenstaande titel is de slogan van de actiegroep tot behoud van de Plataan bij het theater de Harmonie te Leeuwarden. Deze boom behoort tot de ruim twintig monumentale bomen die Leeuwarden nog heeft. De leeftijd wordt op 170 jaar geschat. Hij heeft een stamomvang van 410 cm en is daarmee de dikste plataan van de stad, de hoogte is 19 meter en hij verkeert in uitstekende gezondheid. De zware brede vertakking maakt de plataan extra opvallend.

Wat is er nu aan de hand ?

In september 1990 komt de gemeente Leeuwarden met nieuwbouwplannen voor het theater de Harmonie, dat dateert uit 1882 en nodig aan vervanging toe is. Iedereen is het met de nieuwbouwplannen eens, alleen één klein detail wordt over het hoofd gezien. Namelijk ... er staat een monumentale boom, een plataan vlak naast de hoofdingang van het gebouw.

Zoals zo vaak gebeurt, heeft de gemeente enkele architecten gevraagd om een ontwerp te maken en verzuimd om in het 'pakket van eisen' de boom in de plannen op te nemen. Als dit nu de eerste keer zou zijn dat dit in de gemeente Leeuwarden gebeurde, was dat nog tot daaraan toe, maar helaas in de afgelopen vier jaar zijn er daardoor al ongeveer tien monumentale bomen gesneuveld. Voorbeelden daarvan zijn de Kaukasische eik bij het Aegon gebouw, de linden bij het pleinafsluitend gebouw, de beuk bij de gesloopte HBS en het Amelandshuis en vele anderen. Bomen, opgeofferd voor nieuwbouw en dat terwijl de mogelijkheid bestond om ze te behouden, zonder de plannen ingrijpend te moeten veranderen.

Vaak volstond de wethouder met de belofte dat er jonge bomen terug geplant zouden worden. Gezien de plaatselijk vaak miserabele groeiplaatsomstandigheden, zoals bijvoorbeeld op het stationsplein, komt er weinig van de bomen (en dus de plannen) terecht.

Vrienden van de Plataan

De gemeente ging er al vrij snel vanuit dat de plataan wel verplantbaar zou zijn en dus werd op grond van deze gegevens voor het ontwerp gekozen waarin de boom zou worden verplant. Uit een gedegen onderzoek van de firma Copijn bleek dat de boom niet verplantbaar is. Met andere woorden: de keuze van het ontwerp is op verkeerde uitgangspunten gebaseerd.

Vanaf het bekend worden van deze plannen heb ik als contactpersoon actie ondernomen en de gemeente herinnerd aan de beloften uit het nabije verleden, die inhielden, dat er meer aandacht en ruimte aan monumentale bomen en bomen in het algemeen gegeven zou worden. Daarnaast is door Jan Doede Niemeijer, Herman Sieben en enkele andere personen een vereniging opgericht onder de naam "Vrienden van de Plataan". Zij zijn nu

druk bezig met de lobby onder de gemeenteraadsleden om de mensen voorstander van aanpassing van het plan te maken, waarbij de boom wordt gespaard. De vereniging is inmiddels ook een AROB procedure begonnen tegen de partiele wijziging van het bestemmingsplan.

Tot nu toe is er alleen nog maar gepraat over een actief beschermingsbeleid voor monumentale bomen in Leeuwarden, daarom wordt het nu tijd voor daden. Bij de voorbereiding van dit nummer was het nog niet bekend of de plataan mag blijven staan. We houden u op de hoogte!

*Luc Noordman,
voormalig contactpersoon te Leeuwarden*

Methode Raad in de praktijk

Aan de Diessenseweg te Hilvarenbeek staan 18 beeldbepalende inlandse eiken met een stamdiameter van ca. 50 cm. Begin december 1989 reed een militair rupsvoertuig door de straat. Door een stuurfout werd één van de eiken door een rupsband geraakt. Het gevolg was een zware stambeschadiging waarbij over 2 m hoogte en 30 cm breedte bast en hout verdween.

De heer H. van Dun van de Dienst Gemeentewerken van de gemeente Hilvarenbeek vond dat er een schadeclaim moest worden opgesteld. Door de Heidemij Bomendienst is op 21 december 1989 de schade beoordeeld. Geconcludeerd werd dat de eik te behouden was en dat voor de schadebepaling de methode Raad toepasbaar was.

Behalve het schadebedrag, voortvloeiend uit de methode Raad, zijn tevens kosten geraamd voor een zo spoedig mogelijk herstel van de eik

(wondbehandeling en groeiplaatsverbeterende maatregelen) en voor de administratieve afhandeling (taxatie, gemeentelijk apparaat). Uiteindelijk werd het Ministerie van Defensie aansprakelijk gesteld voor een bedrag van f 5.850,30.

Dit bedrag kwam als volgt tot stand:

Berekening schadebedrag

Methode Raad (zie voor nadere uitleg de folder "Bomen & Waarde"; toegevoegd in Bomennieuws nummer 5/1990)

Vóór beschadiging

Stamdiameter 48 cm = 1809 cm ²	
basiswaarde =	f 16.281,-
Eenheidsprijs	f 9,-
Standplaatswaarde	0,9 (stedelijk gebied)
Conditiewaarde	1,0 (gezond)
Plantwijze	0,8 (straatboom)

Belevingswaarde voor beschadiging

$$16281 \times 0,9 \times 1,0 \times 0,8 = f 11.722,-$$

Waardevermindering als gevolg van stambeschadiging

Stamomvang = 151 cm	
Beschadigd = + 40 cm = 26% ->	
waardevermindering= 40%	
Belevingswaarde na beschadiging	f 7.033,-
11722 x 0,6	
Waardevermindering volgens methode Raad	f 4.689,-

Waardevermindering	f 4.689,-
Wondbehandeling	350,-
Groeiplaatsverbetering	480,-
Taxatiekosten	+ 150,-
	f 5.669,-

$$\text{Omzetbelasting } 18,5\% \text{ over } f 980,- = + f 181,-$$

$$\text{Totaal} = f 5.850,-$$

Op het Ministerie van Defensie was men enigszins verrast door de schadeclaim. Na het inwinnen van informatie werd uiteindelijk in september 1990 het bovengenoemde bedrag overgemaakt.

Besteding van het uitgekeerde bedrag

De groeiplaatsomstandigheden van de 18 eiken zijn niet optimaal. Verbetering is echter mogelijk door middel van maatregelen. Door de gemeente Hilvarenbeek werd besloten het schadebedrag, voortvloeiend uit de berekening volgens de methode Raad, te gebruiken voor verbetering van de groeiplaatsomstandigheden van de 18 eiken.

Bij de keuze van de verbeteringsmaatregelen waren de volgende punten van doorslaggevende betekenis:

- zeer beperkte doorwortelbare ruimte
- sterke bodemverdichting
- beschikbare budget

Besloten werd tot het opheffen van de bodemverdichting met behulp van een bodembeluchter. Tegelijkertijd kunnen voedingsstoffen en structuurverbeterende middelen ingebracht worden. Deze werkzaamheden zijn in januari 1991 uitgevoerd.

Remco Valk, adviseur Bomenstichting
medewerker Heidemij Bomendienst

Monumentale paardekastanje van Vorden geveld

Na jarenlange discussies over het behoud van de twee paardekastanjes in het plantsoen voor de Nederlands Hervormde kerk in Vorden is eind november van het vorig jaar een besluit genomen.

Voordat het zover was, heeft een boomverzorgingbedrijf een gedegen onderzoek naar de toekomstmogelijkheden van de beide bomen ingesteld. De conclusie was dat de boom aan de straatzijde niet meer te handhaven was. Allerlei

symptomen wezen erop dat de paardekastanje zijn beste jaren had gehad en dat herstel - gezien zijn standplaats - nauwelijks mogelijk was. Daarbij kwam nog dat de kans op takbreuk boven de druk-

ke doorgaande weg in het dorp niet mocht worden onderschat. De gemeente Vorden wilde de verantwoordelijkheid niet meer nemen en deskundigen konden niet garanderen dat de takken niet zouden breken.

De Bomenstichting heeft jarenlang de bewoners, die actie voerden voor het behoud van de boomgroep, onder leiding van de heer van Laaken, geadviseerd. Uiteindelijk kwamen we met elkaar tot de conclusie dat het behoud van de ene boom niet reëel was. Er is toen besloten geen verder bezwaar tegen de kapplannen van de gemeente Vorden te maken. De boom is daarop begin december geveld.

De overgebleven paardekastanje krijgt nu de 'zware' taak om het beeld, zoals we dat jaren hebben gekend, te herstellen. In ieder geval is deze nog kerngezond, maar hij heeft, doordat hij in de schaduw van de ander stond, een enigszins eenzijdige kroonontwikkeling. De tijd zal het leren hoe hij reageert op het extra licht. De gemeente is een plan voorgelegd hoe de komende jaren de zorg eruit zal moeten zien. Dit plan omvat onder andere:

- het vervangen van het gras onder de kroon door een meer open beplanting en betreding verbieden;
- de ruimte geven, dus het verwijderen van de jonge kastanjabomen die enkele jaren geleden daar zijn geplant ter vervanging van de oude twee (enkele boompjes worden nu al verdrongen door de overgebleven oude boom);
- het controleren van de verankering in de kroon en deze zonodig vervangen;
- na bodem/bladanalyse bodemverbetering toepassen;
- de kroonontwikkeling eerst enkele jaren afwachten alvorens er vormsnoei plaatsvindt;
- het handhaven van de zware gesteltak.

Naar wij hopen zullen de maatregelen resultaten in een sterke groei, zodat de kroon zich snel aanpast aan de ruimte die hem wordt geboden.

F.R.M.

Limburgse hoogstamvruchtbomen bedreigd

Toeristische route uitgegeven

De bloeiende hoogstamboomgaarden in het zuiden van Limburg zijn elk jaar weer toeristische trekkers van formaat. Het merendeel van de wandelaars, fietsers en andere recreanten beseft echter niet dat het areaal hoogstamboomgaarden in Limburg in snel tempo afneemt. Van 15.000 ha in 1950 is nu nog maar 1900 ha over. Er is een boekje met toeristische routes uitgegeven om de actie tot behoud van deze boomgaarden te ondersteunen.

De hoogstamvruchtboom heeft plaats moeten maken voor de eenvoudig te plukken laagstam. Fruitweiden werden gerooid om de dorpen uit te kunnen uitbreiden. Veel bezitters van resterende hoogstamvruchtbomen weten niet hoe ze het achterstallig onderhoud aan deze bomen moeten uitvoeren, waardoor de vitaliteit van de hoogstamvruchtbomen versneld afneemt.

De hoogstamvruchtbomen horen bij het Zuidlimburgse landschap en zijn daarom van toeristisch belang. Ze spelen echter ook een belangrijke

biologische rol in de Limburgse planten- en dierenwereld. Kerkuiltjes en grote lijsters vinden er een plek, evenals heel wat dassen die de boomgaard als fourageerkamer gebruiken.

De Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen in Limburg (IKL) zet zich in voor het behoud van de hoogstamvruchtbomen in die provincie, en is samen met particulieren en bedrijfsleven acties begonnen. De Stichting heeft onder andere een boekje uitgegeven dat wandelaars en fietsers langs de mooiste boomgaarden voert die Limburg rijk is, langs kerkepadjes die omzoomd zijn met de typische mei- en sleedoornheggen. Tijdens de tocht krijgt u een beeld van de noodzaak en de effecten van de IKL-actie tot behoud van de hoogstam in Limburg.

Het boekje "Wandelen, fietsen of rijden langs Limburgs mooiste boomgaarden" kost f 7,50 en is te bestellen bij IKL, tel. 04750-31200, en ook verkrijgbaar bij de Limburgse VVV's. De koper steunt tevens het Hoogstamfonds.

Rijksoverheid laat het afweten

Particulieren en gemeenten moeten nu de iepen redden

De iepenziekte dreigt de iep in Nederland uit te roeien, nu het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij de landelijke coördinatie en subsidiëring van de iepenziektebestrijding heeft stopgezet, met als argument, dat de ziekte op een (door anderen) beheersbaar niveau is teruggebracht. Het is echter overduidelijk, dat financiële overwegingen (bezuinigingen) een grote rol hebben gespeeld bij de totstandkoming van dit besluit. De ziekte is niet beheersbaar zonder landelijke steun en coördinatie. De Bomenstichting heeft samen met de gemeente Amsterdam en de Vereniging van Hoofden van Bepantingen en de Groenraad een plan ontwikkeld om de iepenziekte landelijk te blijven bestrijden. Dat is de enige manier om de iep te behouden.

De iep

Het geslacht iep (*Ulmus*) kent in Nederland diverse soorten. De bekendste daarvan is ongetwijfeld de Hollandse iep, die vooral in de kustprovincies veel dijken, wegen en boerenerven markeert. Het is een prachtige boom, die veel wind verdraagt, zelfs zoute zeewind. Hij hoort van nature thuis in dat landschap en is er vrijwel onvervangbaar.

Ook onder stedelijke omstandigheden is de iep in veel opzichten onmisbaar. De verschillende soorten groeien goed onder vaak beroerde omstandigheden zoals ruimtegebrek voor de wortels, luchtvervuiling, beschadigingen door auto's enzovoorts. Hij verdraagt veel van dit alles en is daarvoor een ideale stadsboom.

Veel tuinbezitters kennen de goudiep, die door zijn bijzondere vorm en bladeren opvalt in veel tuinen.

De iepenziekte

Alle iepesoorten en variëteiten zijn in meer of mindere mate gevoelig voor de dodelijke iepenziekte. Sommige worden al aangetast bij een geringe besmettingsdruk (weinig zieke bomen in de buurt), terwijl de minder vatbare rassen vermoedelijk bij een hoge besmettingsdruk ook ziek worden.

De iepenziekte is een schimmelziekte die door kevers wordt overgebracht van zieke naar gezonde bomen. Dat gaat als volgt.

Iepespintkevervrouwtjes leggen hun eieren alleen in verzwakte of zieke bomen (in een gezonde boom zouden de eitjes verdrinken). De larven die uit de eitjes komen, eten zich een weg onder de bast, worden "groot" (2 tot 3 mm), verpoppen zich en komen de boom uit als jonge kever. Dit hele proces neemt in een warme zomer enkele weken in beslag, zodat er dan 3 generaties kevers kunnen zijn. De jonge kevers vliegen direct naar de dichtstbijzijnde, meestal gezonde bomen om daar hun zogenaamde rijpingsvreterij uit te voeren. De schimmelsporen uit hun broedboom hebben ze nog aan hun poten, kaken en schilden, en dus... Dus kunnen de sporen ontkiemen, de boom ingroeien en daar hun verwoestende werk doen. Eerst zie je ergens in de kroon één tak bruin worden en binnen enkele weken tot maanden zal de hele boom bruin worden en doodgaan.

Overigens gaat de boom niet direct dood als

gevolg van de activiteiten van de schimmel, maar als gevolg van zijn eigen reactie! Hij probeert de schimmel namelijk in te kapselen, door de vaten in het spinthout te verstopen met thyllen (zie het plaatje). Hij doet dat echter zo volledig, dat de wattertoevoer naar de kroon verstopt raakt. De kroon verdroogt gewoon. Het is dus eigenlijk een zeer interessante ziekte, die helaas fatale gevolgen heeft.

De bestrijding

Uiteraard is er van alles geprobeerd om de iepenziekte te bestrijden, maar tot nu toe is het weghalen van zieke bomen nog de meest effectieve en milieuvriendelijke manier. Daarmee wordt de kevers hun "broedmogelijkheid" ontnomen.

Tot 1 januari van dit jaar coördineerde en controleerde de Plantenziektenkundige Dienst (P.D.) de iepenziektebestrijding buiten de bebouwde kom. Particuliere eigenaren kregen subsidie voor het weghalen van de bomen, omdat dat vooral bij oudere bomen vaak een kostbare geschiedenis is. Binnen de bebouwde kom regelden de gemeenten alles. Sinds 1985 was de bemoeienis van de P.D. al teruggebracht tot de noord-westelijke helft van Nederland. Uit bezuinigingsoverwegingen werd de andere helft - waar overigens veel minder iepen voorkomen - overgelaten aan de iepespintkever. De gevolgen waren duidelijk: alleen met uiterste inspanning (tijd en geld!) konden gemeenten met een groot iepenbestand de ziekte tot een minimum beperken. Waar niets meer aan de bestrijding werd gedaan, stierf de iep gewoon uit. In het zuiden en oosten van Nederland zijn er echter genoeg alternatieven, zodat de klap niet al te hard aankwam. Alleen waar de (veld)iep van nature voorkomt (in bosjes langs de grote rivieren en in Zuid Limburg) was en is het uitsterven van de iep ecologisch gezien een verlies.

Nu ook in het noorden en westen van het land de iepenziektebestrijding niet meer wordt gecoördineerd, dreigt een veel groter verlies, omdat de iep daar min of meer onvervangbaar is in stad en landschap. Ondanks brieven van diverse organisaties bleef het ministerie onvermurwbaar: na 1 januari ging de kraan dicht en mochten ambtenaren van de betrokken directies zich niet meer met de iepenziekte bemoeien. Het Ministerie bespaart zich

daarmee enkele miljoenen. Als de ziekte - als gevolg van deze kleine bezuiniging - de komende jaren de iep gaat uitroeien, verliezen we niet alleen de iep, maar gaat het de eigenaren (gemeenten, particulieren, enz.) vele honderden miljoenen gulden kosten om de zieke en dode bomen op te ruimen en er iets anders voor terug te planten. Alleen al de gemeente Amsterdam schat haar eigen onkosten voor de komende 10 jaar op 100 miljoen gulden!

Amsterdam

Intussen spant vooral Amsterdam zich in met onderzoek naar alternatieve opsporings- en bestrijdingsmethoden. Zo heeft men zogenaamde feromoonvallen opgehangen met lokstoffen, en daarop bovendien lijm aangebracht om de kevers vast te houden. Dit is een methode om vast te stellen waar de iepespintkever zich in grote getale ophoudt. Er zijn echter geluiden uit de onderzoekswereld dat er ruimere mogelijkheden voor de vallen zijn weggelegd. In combinatie met sanitaire maatregelen is het wellicht mogelijk om een bepaald, waardevol object te vrijwaren van

De plannen

Natuurlijk mag dat niet gebeuren! Daarom hebben de diverse in de inleiding al genoemde organisaties zich verenigd in het zogenaamde "Iepeziekteberaad" om te overleggen over de mogelijkheden voor het behoud van de iep. In de eerste plaats moet er weer een landelijk coördinatiepunt komen om de beleidsoverdracht van één (het rijk) naar zevenhonderd (gemeenten) te begeleiden. Om de start daarvan te bekostigen wordt er toch weer een beroep op het Ministerie gedaan. Verder moeten er financiële middelen komen en is een uitgebreide voorlichtingscampagne nodig. Iedere particuliere eigenaar moet voortaan zelf de iepenziekte kunnen herkennen en weten, dat hij zieke bomen onschadelijk moet maken door ze te vellen en schillen of verbranden. Ook het vervoer van ongeschild iepenhout (waar dus kevers in kunnen zitten) als openhaardhout moet worden voorkomen.

Bij de Vereniging van Nederlandse Gemeenten is inmiddels een modelverordening ontworpen en bekendgemaakt, waarmee de gemeenten zelf hun iepenziektebestrijding kunnen ondersteunen.

grote aantallen kevers van buitenaf, door middel van een scherm van feromoonvallen. Misschien kan men zo zelfs een barrière rondom een stad of alleen een centrum opwerpen. In combinatie met het weghalen van zieke bomen gaf het tot nu toe gevoerde beleid de afgelopen jaren goede resultaten. In 1990 bleef het verlies aan iepen in Amsterdam onder de 0,5%. Als de besmettingsgraad vanuit het buitengebied echter sterk gaat toenemen, en de feromoonvallen niet voldoende functioneren als barrière, is er ook voor Amsterdam geen houden meer aan.

Diverse kontaktpersonen van de Bomenstichting hebben zich inmiddels bereid verklaard om het verloop van de ziekte te volgen en daarover te rapporteren.

Veel hangt af van de bereidheid van gemeenten en particulieren om tijd en geld te investeren in het behoud van de iep door broedbomen tijdig onschadelijk te maken.

We hopen dat het lukt, want de iep is echt onmisbaar!

Marjan ten Cate

Iepen langs de Herengracht ter hoogte van de Vijzel- en Leidsestraat. De bomen verkeren nog in goede staat, maar voor hoe lang nog?

foto. DRO-vormgeving, fotobureau gem. Amsterdam

Mangrove, pionier met geweldig aanpassingsvermogen

Mijn eerste kennismaking met de mangroveboom was er één van grote verbazing. Bomen, die aan de zee groeien; tijdens vloed onder water komen te staan en bij eb weer droogvallen. Grillig gevormde bomen op "stelten", die zout water kunnen verdragen en in hun zuurstofbehoefte voorzien door vorming van zogenaamde luchtwortels. Kortom, een boom met een welhaast onbepaald aanpassingsvermogen, een uniek voorbeeld van de eindeloze vormenrijkdom in de natuur, gevolg van miljoenen jaren evolutie van het leven op onze wonderlijke planeet.

Vernuftig ecosysteem

Mangrovebomen vinden we overal verspreid langs de eindeloze kusten en in de riviermonden van tropisch Afrika, Amerika, Australië en Azië, waar getijden heersen. Deze kustbossen, soms een ware jungle, vertegenwoordigen echter zo'n uniek eco-

eb verzamelt de autochtone bevolking talloze schelpdieren, die als voedsel dienen.

Rode mangrove, een algemene boom

De rode mangrove, *Rhizophora mangle*, is een veel voorkomende Mangrovesoort. Zijn verspreidingsgebied beslaat zowel de Oude als de Nieuwe wereld, maar vooral de tropische gebieden van Florida, Centraal Amerika, Brazilië en West-Afrika, dus de kusten van de Atlantische Oceaan. Deze boom heeft een forse stam, die zich op een aantal stevige steunwortels verheft. Uit de stam en takken ontspringen luchtwortels, die aan deze boom een bijzonder aspect verlenen. De bladeren zijn rond, leerachtig, glanzend en altijd groen. De bloemen, in kleine trosjes gevormd, bezitten vier gele, spitse kroonbladen. De vruchten zijn rond en roestbruin van kleur; terwijl deze nog aan de boom bevestigd zijn, vormen ze 10 tot 30 cm lange groene

afb. 1

Mangrovebos op de Fiji-eilanden. Mangrove kan 10 tot 20 meter hoog worden.

foto: dr. J.Gremmen

systeem, dat zij onze bijzondere aandacht verdienen. Immers, hierin leven immense aantallen bacteriën en schimmels, die het dode blad en andere vormen van afval (detritus) omzetten; myriaden van insecten, zoals vliegen en muggen; legio krabben, garnalen en andere schelpdieren; grote scholen vis en talrijke vogels, waaronder ibissen en pelikanen. Allen nemen aan deze voedselketen deel. Maar ook de mens profiteert ervan, want bij

spruiten. Later vallen deze in hun geheel af, waarbij de pijlvormige spruiten in de modder dringen en daar wortels vormen. Deze manier van reproductie geeft de mangrove een optimale kans om in dit turbulente milieu te leven.

Pioniers en landaanwinning

Na kolonisatie van een oesterbank, die zich daarvoor bij uitstek leent of van aangelslibd terrein rond-

om oude mangrovebossen, ontwikkelen zich de jonge planten met een begin van steltwortels (afb.2). Hieruit ontstaat geleidelijk het ondoordringbare mangrovebos, dat wel 10 tot 20 meter hoog kan worden (afb.1). Terwijl de mangrove nieuw land aan de zee kant koloniseert, wordt terrein verloren aan de landzijde, waar andere vegetatievormen verschijnen, zoals die van de schroefpalmen (*Pandanus* spp), welke minder goed zout kunnen verdragen. Dit is een prachtig voorbeeld van successie, die bepaald wordt door de zoutconcentratie van water en bodem.

Pneumatoforen

Een opvallend fenomeen van de mangroven zijn de reeds vermelde lucht- of ademwortels. Bij *Rhizophora mangle*, ontstaan deze aan stam of takken en neerwaarts groeiend, nemen ze ook de functie van steunwortels over. Bij andere mangrove-soorten, zoals bij *Avicennia* en *Sonneratia*, ontwikkelen de luchtwortels zich als 'asperges' die uit de grond komen en lijken op 'spijkers van een fakirbed'. Bij *Bruguiera* spp. kronkelen ze als slangen over de grond.

Bedreiging mangrovebossen

Tientallen jaren geleden werden grote stukken mangrovebos aan de zuidoostkust van Florida ontgonnen om het nieuwe terrein met hotels en villa's te bebouwen. Omstreeks 1970 werd het opruimen van deze kustbossen verboden, omdat weten-

afb.2

Jonge mangrove planten met een begin van steltwortels langs de kust op één van de Fiji-eilanden.

foto: dr. J.Gremmen

schappelijk onderzoek had aangetoond dat zij een bijzonder waardevolle rol vervullen in de voedselketen van talloze organismen en bovendien de kraamkamers zijn van de shrimps (garnalen), die van economische betekenis zijn voor de visserij. Daarnaast blijken deze mangroven een zekere mate van bescherming van de kust te geven tegen de gevreesde orkanen, die in dit deel van de wereld vaak ongekende verwoestingen kunnen aanrichten.

dr. J. Gremmen

Bijzondere bomenfoto's in Lelystad

Op vrijdag 22 februari opende Marjan ten Cate een wel heel bijzondere foto-expositie in het stadhuis van Lelystad. Fotografe Ellen Meijer fotografeerde een jaar lang haar geliefde onderwerp, bomen. Het resultaat is schitterend. Na jarenlang in opdracht foto's en films te hebben gemaakt is Ellen Meijer nu eindelijk haar eigen opdrachtgeefster geworden. Ze koos voor Bomen als onderwerp, ook omdat ze tijdens haar jeugd in Indië al zeer onder

de indruk was van de gigantische bomen in dat land. De foto's op de tentoonstelling getuigen van een interessante visie. Haar bomen zijn niet geschikt voor zoetige kalenderprenten, maar vormen prachtige hoofdrolspelers op haar intrigerende platen. Het lijkt alsof de natuur haar af en toe even een blik in haar innerlijk heeft gegund...

Eén van de foto's kon u al zien op de voorkant van Bomennieuws, er zijn in Lelystad echter nog veel meer prachtige platen te bekijken. De door de stichting Passe Partout georganiseerde tentoonstelling duurt nog tot en met 3 april.

Ellen Meijer schenkt 10% van de opbrengst van elke verkochte foto aan de Bomenstichting.

Adres: Stadhuisplein 2, Lelystad (tegenover NS-station)

Openingstijden: op werkdagen van 9:00 tot 17:30 uur.

Een klein deel van de collectie hangt in de bibliotheek, die in het stadhuis is gevestigd. De openingstijden zijn dinsdag t/m vrijdag 10-12 en van 14-17 uur, di. en do. ook van 19-21.00 uur, en zaterdag van 10 uur tot 12.30 uur.

M.L.

Leen Hoogstad:

'Beroep boomverzorger vereist goede opleiding'

Reeds 15 jaar zit Leen Hoogstad al in het bomenvak. Oorspronkelijk als medewerker bij een boomkwekerij, maar via een opleiding in Engeland kwam hij daarna in het boomverzorgingsvak terecht. In 1979 richtte hij onder de naam **Arbori-Arnhem z'n eigen boomverzorgingsbedrijf op. Joop Comijs zocht hem op en sprak met hem over zijn werk.**

Vroeger was het zo dat iedere hovenier zich ook met de verzorging van bomen bezighield. Geleidelijk aan kwam men tot het inzicht, dat vakkundige boomverzorging echter een speciale opleiding ver-

eist. En dan denken we niet alleen aan werkzaamheden als snoeien, planten, verplanten en vellen. Ook het restaureren van oude bomen, het verbeteren van de bodem en het behandelen van boomziekten kunnen voorkomen. Verder betekent werken aan bomen meestal wat klimwerk, waarvoor ook een goede training is vereist.

Opleiding boomverzorging

De opleiding boomverzorging begon acht jaar geleden met een basis cursus (26 lesdagen), vier jaar later gevolgd door een vervolgcursus (32 lesdagen). Leen Hoogstad geeft les aan laatstgenoemde opleiding aan de Praktijkschool in Arnhem. In de theorie- en praktijklessen staan snoeien, wondbehandeling, boomkennis, klimtechniek, vellen, het vaststellen en verhelpen van groeistoornissen, beplantingsleer, juridische aspecten en veiligheid op het lesprogramma. Beide opleidingen worden in verschillende plaatsen gegeven. Hoogstad schat, dat de afgelopen vier jaar ongeveer 125 boomverzorgers de opleiding hebben voltooid.

Kring Praktiserende Boomverzorgers

In 1982 werd de Kring Praktiserende Boomverzorgers opgericht en deze telt nu ongeveer 300 leden. Door middel van studiedagen, verbetering van werkmethoden en uitwisseling van ervaringen tracht men de vakbekwaamheid van de leden op te voeren. Ook wordt voorlichting gegeven. Leen Hoogstad bekleedt bij de KPB een bestuursfunctie.

Arbori-Arnhem heeft opdrachtgevers door heel Nederland en ook in België. Het zijn vooral gemeenten en eigenaren van landgoederen, en daarnaast ook particulieren. Bij grote opdrachten wordt met andere boomverzorgers samengewerkt, en verder wordt duurdere apparatuur gemeenschappelijk gebruikt. Het aantal opdrachten neemt geleidelijk aan toe.

Sprekend over moderne opvattingen op het gebied van de boomverzorging, zoals wij die o.a. vinden in het bekende werk van Shigo, vertelde hij ons, dat hij daar volledig achter staat. Dus niet snijden en frezen in bomen, maar bomen bij reparatie zo weinig mogelijk beschadigen, en zoveel mogelijk gebruik maken van het natuurlijke herstellingsvermogen van iedere gezonde boom.

Op onze vraag of er op zijn vakgebied nog onderwerpen zijn te noemen, die in de toekomst punt van onderzoek zullen zijn, noemde hij o.a. vermeerderingsmethodes (zoals enten) en de kwestie van boomziekten en schimmel-aantastingen. Ook zal nog meer inzicht moeten worden verkregen in ondergrondse processen.

Op de boomverzorger rust een grote verantwoordelijkheid. Denk maar eens aan het feit, dat hij moet kunnen beoordelen of een boom gevaar oplevert voor zijn omgeving. Aangetaste plekken, verminderde vitaliteit, ziekten en groeistoornissen, al deze zaken moet hij kunnen beoordelen. En hij moet weten, welke maatregelen nodig zijn. Het mag dan ook worden toegejuicht, dat de laatste jaren zoveel aandacht aan de boomverzorgersopleiding wordt besteed. Wij wensen Leen Hoogstad en zijn collega-boomverzorgers dan ook veel succes toe in hun voor het behoud van ons bomenbestand zo belangrijke werk.

Joop Comijs

COPIJN UTRECHT
ITS B.V.
Handelsonderneming

Boomverzorging

Verkoop boomverzorgings- en tuinmaterialen
organische meststoffen*,
biologische gewasbeschermingsmiddelen

Tel. 030-410608
Fax 030-417140
Postbus 9177, 3508 GD UTRECHT
Gegedijk 4 F

WONDBEHANDELING

Dendrosan®

Het wondafdekmiddel voor uw wondverzorgingswerkzaamheden in winter en zomer, bij snoeiwonden, aanrijwonden, wortelvoetwonden, stamwonden en vorstschuurwonden. Het is microporeus, niet giftig, blijvend elastisch, weerbestendig en goed te verwerken.

Dendrosan Plus®

Dit heeft dezelfde eigenschappen als Dendrosan, echter is hieraan een fungicide toegevoegd als zwam- en schimmelwerend middel.

Siosan®

Een impregneermiddel, speciaal voor levend hout met zwamwerende c.q. dodende werking. Toe te passen bij grotere oude wonden. Wondafdekmiddelen hechten goed op Siosan.

Saftstop

Wondafdekmiddel voor sterk bloedende wonden bij boomsoorten als berk, noot en esdoorn. Na toepassing afdekken met Dendrosan of Dendrosan Plus.

VERZORGINGSARTIKELEN

Plantingspray

Een kunststof coating met ademende eigenschappen, beschermt de plant tegen te snel uitdrogen bij verplantingen, zowel bruikbaar voor wortel als voor blad.

Preicobakt

Dit is een samenstelling van kaoline, kruiden en bindmiddel. Het heeft een verjongend effect op de stam en wordt daarom veel toegepast bij fruitbomen. Preicobakt is door de lichte kleur een uitstekend middel tegen zonnebrand bij beuken.

Bactospaine

Een biologisch, selectief rupsenbestrijdingsmiddel. Het bacteriemiddel is uitsluitend dodelijk voor rupsen van vlinders en motten. Bactospaine kan met een rugspuit of plantenvernevelaar gespoten worden.

Spruzit

Een biologische insecticide op basis van het natuurlijke Pyrethrum-bloesem extract, werkzaam tegen bladetende- en bladzuigende insecten.

Een informatieblad over elk product is op aanvraag verkrijgbaar.

boomverzorging lei van dinther

- snoeien van monumentale bomen en lanen- en parkbomen
- jeugdsnoei
- herstel van stormschade
- vellen van moeilijke bomen
- inventarisaties

Grootenhouterstraat 122, 6191 NW Beek
Telefoon 046-377186

WAXKLEDING

- Wind en waterdicht en toch ademend
- Klassiek Engels produkt
- Meerdere modellen

Vraag informatie bij:

STIERMAN-SOEST

Postbus 184, 3760 AD Soest, de Beaufortlaan 24, 3768 MJ Soest.
Telefoon 021 55-10272*. Fax 021 55-19282.

STEUN DE BOMENSTICHTING EN WORDT DONATEUR

- ik geef mij op als donateur
 ik meld een nieuwe donateur aan
 ik geef een jaar donateurschap cadeau aan

De donateur ontvangt zesmaal per jaar het tijdschrift Bomennieuws, krijgt korting op uitgaven van de Bomenstichting en kan tweemaal per jaar met de Bomenstichting op excursie.

De nieuwe donateur is: Mw./Dhr. _____ Voorl: _____
Adres: _____
Postcode: _____ Woonplaats: _____
Geb. jaar (alleen invullen bij b., c. of d): _____

Steunt de Bomenstichting als:

- a) donateur/abonnee voor f. _____ (minimaal f. 30,- p.j.)
 b) 65+ -donateur voor f. _____ (minimaal f. 20,- p.j.)
 c) jeugd-donateur t/m 17 jr. voor f. _____ (minimaal f. 15,- p.j.)
 d) student-donateur t/m 25 jr. voor f. _____ (minimaal f. 20,- p.j.)
 e) donateur voor het leven voor f. _____ (minimaal f. 450,-)
 f) beheerdersabonnement voor f. _____ (minimaal f. 100,- p.j.)

Ik heb een nieuwe donateur aangemeld en ontvang daarvoor een poster Spreukenboom

Mijn naam is: _____
Adres: _____
Postcode: _____ Woonplaats: _____
* doorhalen wat niet wordt gewenst

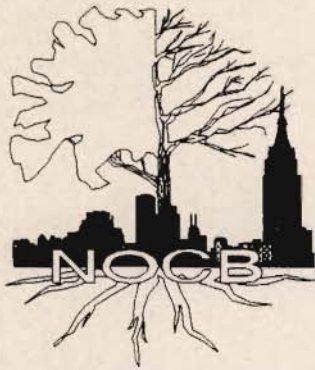
Knip uit en vul in

Stuur de kaart vervolgens in een ongefrankeerde envelop naar

Bomenstichting
Antwoordnummer 9013
3500 ZA UTRECHT

Nieuwe donateurs ontvangen een introductiekaart. Wilt u wachten met betalen tot ontvangst van de acceptatiekaart.

**Nederlands
Onderzoek en advies
Centrum voor de
Boomverzorging**

VANAF 1 APRIL A.S. ZIJN WIJ U GRAAG VAN DIENST:

ADVIES EN ONDERZOEK OP HET GEBIED VAN DE BOOMVERZORGING:

- BELEIDS ADVISERING	: Boomstructuurplan .. Wetgeving .. Subsidies ..
- BEHEERS ADVISERING	: Boombeheersplan .. Werkplan .. Calculaties ..
Werkomschrijvingen .. Inventarisaties ..
- BEGELEIDING UITVOERING	: Offerte beoordeling .. Technische directievoering ..
Schade-taxatie .. Expertise ..
- ONDERZOEK / RAPPORTAGE	: Standplaatsonderzoek .. Stabiliteitsonderzoek .. Blad-
Bodemanalyses .. Conditie- en vitaliteitsbeoordeling ..

HET N.O.C.B. VOOR ONAFHANKELIJK EN PRAKTIJKGERICHT ONDERZOEK EN ADVIES

postbus 196 3870 KD Hoefelaken
telefoon : 03425 - 1259

Bomendienst

Een onderdeel van Heidemij Uitvoering BV, uitvoeringsmaatschappij van groen-, grond- en waterwerken, die eveneens de voorbereidingen van werken kan verzorgen.

De activiteiten omvatten in hoofdzaak:

- boom- en groenbeheer
- openluchtspoor-
accomodaties
- riolering en drainage
- bedrijfsterreinen en
bestemmingsplannen
- bodemsanering
- terreinonderhoud

heidemij

Uitvoering

Postbus 177, 7300 AD Apeldoorn

Telefoon 055-667722

Telefax 055-669849

Bomennieuwsartikelen in 1990

Organisatie

Bomenstichting bestaat 20 jaar	4
Ruim 1200 jaar na de dood van Bonifacius	4
J'orn Copijn is bezorgd	7
Boommonumentenwet in wording	32
Jaarverslag 1989	53
Giften, legaten en erfstellingen	122

Activiteiten

Boomplantactie N.S.	11
lepeziektebestrijding na 1990	12
Paardekastanje in Vorden moet toch weg?	23
Ceder in Hilversum gered	23
Symposium: Bomenstad of stenen stad	25
Bomenstichting biedt N.S. bomen aan	34
Boomfeestdag 1990 Ede	58
Ellecom bomen-schoolfeest	59
Negende boomadoptie een feit in Haren	62
Marialinde in Someren geadopteerd	114
Bomenstichting op Groen '90	120
Nationale werkdag in het landschap	121

Monumentale bomen

Bekendmaking register van boommonumenten	8
De lindeboom in Nederland II	17
Duffhues neemt bestand in ontvangst	32
Boom-monumentenwet in wording	32
De lindeboom in Nederland III	39
Registratiegegevens monumentale bomen opvraagbaar	52
Bescherming monumentale bomen	57

Boomverzorging

Mulch-schijven ter bestrijding van onkruid rondom jonge aanplant	63
Praktijkdagen Alex Shigo	64
Stadsbomen-vademecum	81

Schade & ziekten

Mensen verantwoordelijk voor stormschade door bomen	12
Stormschade onder monumenten valt mee	45
Vraag over rechtzetten boom	46
De droge zomer en het beukenbestand	121

Waardevolle bomen

Zeldzame bomengroep a.h. Twentekanaal	43
Ne kroezenboom	54
De drakenboom, een boomvormige vetplant	58
Bomen in het landschap, nr.7	59
De dikste bomen van Amsterdam	78
De Ginkgo, een bijzondere boomsoort	79

"Bomen & ..." folders

Bomen & Bladeren	in Bomennieuws 4
Bomen & Waarde	in Bomennieuws 5
Bomen & Bossen	in Bomennieuws 6

Bomen in de schilderkunst

De bomen in het schildersreservaat Sababurg	20
Wilgen i.d. 19e eeuwse Franse schilderkunst	118

Boekbesprekingen

Bomen in de 3e nota waterhuishouding	21
Langs Velpse paden	24
Kwaliteitsnormering laan- en parkbomen	24
Merkwaardige bomen in Vlaanderen	65,74
Bomenwandelroute Ede	65
De linde in Nederland	66
Bomen	80
De nationale tuingids	80
Stadsbomen-vademecum	8
Sierheesters en bomen	126
Natuurlijke oevers in beweging	126
Gelezen in andere bladen	127

Diversen

N.S. op het goede spoor	10
Doe-het-zelf agenten	22
Wie weet bomen hoger dan 40 meter?	26
In memoriam (oudste inwoners van Nederland	44
Statenleden bieden BS lindeboom aan	45
Bomenreis (bijlage en nabeschouwing)	66,115
Paardekastanje mist bladgroen	52
Ervaringen van een kontaktpersoon nr.4	53
Donzen plataan	63
Korstmossen op bomen	72
Zorg voor ons bos	8
Stadsbomen	88,105
Floriade	113
Gesprek met oude eik	123

Kent u een bomenroute?

Belangstelling voor bomen kan op verschillende wijzen worden gewekt. Eén van de mogelijkheden is het samenstellen van bomenroutes, te voet of met de fiets. Hierbij wordt een bepaalde route langs bijzondere bomen beschreven. (Het kunnen bij de Bomenstichting geregistreerde monumentale bomen zijn, maar dat hoeft niet per se.) In de beschrijving worden van iedere boom enkele bijzonderheden vermeld.

Het is ons bekend dat in veel gemeenten dergelijke routes zijn beschreven en voor het publiek beschikbaar zijn gesteld.

Redactieleden Aart de Veer en Joop Comijs hebben nu het plan opgevat, eens na te gaan aan welke eisen dergelijke wandelingen moeten voldoen, willen zij een optimaal resultaat geven. Daarnaast zouden we graag een indruk krijgen van het aantal routes dat bestaat en de spreiding over het land.

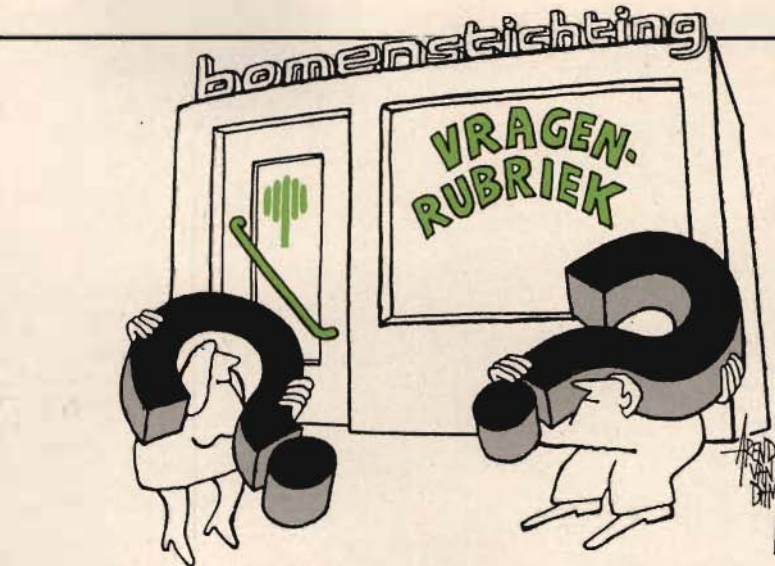
Daarom dit verzoek aan u: zoudt u eens willen nagaan of er in uw omgeving bomenroutes zijn uitgegeven? En zo ja, is het wellicht mogelijk er ons één te sturen? We zouden u voor uw medewerking bijzonder erkentelijk zijn!

Voor de duidelijkheid wijzen we u erop, dat het dus niet om routes door het bos gaat, maar om wandelingen of fietstochten langs bijzondere bomen in of buiten de bebouwde kom.

U kunt uw tips sturen naar:
J.J. Comijs, Zaalboslaan 12,
6881 RH in Velp
of
A.A. de Veer, Ericalaan 27,
3911 XM Rhenen.

Wie kent het gedicht van Louis Mercier?

Op de voorpagina van Bomennieuws 6 uit 1988 stond een 'versierde' tekst afgedrukt, geschreven door Louis Mercier, Frans toneelschrijver, literator en filosoof (zie verkleinde afbeelding). Wie kan contactpersoon Dick Polvliet helpen aan het origineel of op weg helpen bij het vinden ervan? Graag zo spoedig mogelijk!
Dick Polvliet, Bontekoestraat 23 IV,
6826 ST in Arnhem, tel. 085-645621.

Tijdens een weekend in Zuid-Limburg zag ik allemaal groene bollen in de bomen. Was dat nou mistletoe?

Maretak in een valse acacia
foto: Marjan ten Cate

Ja, dat was maretak of mistletoe. In de winter kun je goed zien, dat vooral fruitbomen en populieren in Zuid-Limburg volzitten met rare planten. In de rest van Nederland komt hij nauwelijks voor. Kennelijk is het daar te koud. De maretak is geen parasiet,

maar een half-parasiet. Dat wil zeggen dat de boom wel enige overlast van zijn gast ondervindt maar er niet aan doodgaat! De mistletoe verankert zich in de boom met zijn wortels en zuigt water en de daarin opgeloste voedingselementen op uit het hout van de boom. De boom heeft daar nauwelijks last van. De mistletoe maakt zelf suikers uit koolstof en water, hij heeft dus zijn eigen assimilatieproces en is daarvoor niet op de boom aangewezen. Een fascinerende plant! U moet maretak niet verwarren met heksebezems. Deze laatste zijn 's winters bruin en kaal, net als de rest van de boom, waar ze gewoon deel van uitmaken. 's Zomers krijgen ze ook bladeren. Heksebezems zijn opeenhopingen van takjes, ontstaan als gevolg van een prikkeling van de boom, bijvoorbeeld door een insect.

M.t.C.

Heeft u ook een vraag die voor de lezers van Bomennieuws ook interessant is? Stuur hem op naar de redactie van Bomennieuws, Donkerstraat 17, 3511 KB in Utrecht.

bomennieuws 6

Uitslag bomenpuzzel

De uitslag van de puzzel in Bomennieuws nr. 6 was "kersteden". Er kwamen 34 goede oplossingen binnen, waaruit we met gesloten ogen de winnaar tevoorschijn haalden: mev. Hartman uit Lutjewinkel kreeg van ons het "Bomenboek voor jong en oud" door Kees Duinker al toegestuurd. Bij deze gefeliciteerd!

Boomverzorgingstip

Planten

Maart is een goede tijd om bomen te planten, als de vorst tenminste uit de grond is. Kiest u vooral een soort, die zich goed thuis voelt in de streek waar u woont. U kunt er makkelijk achterkomen, welke soorten dat zijn, door goed om u heen te kijken. Verder is het belangrijk, dat de soort goed in uw tuin past, vooral door zijn afmetingen. Vergeet niet, dat een schattig blauw cedertje een volwassen boom wordt met een kroondoorsnede van 20 meter! Dat betekent vooral voor kleinere tuinen dat sommige boomsoorten niet geschikt zijn, tenzij u graag in het donker zit. Vooral beuk, eik, linde, iep, plataan, populier, noorse- en bergesdoorn, paardekastanje en veel denne- en sparsoorten worden te groot voor een kleine tuin. Kiest u dan liever: veldesdoorn, Nothofagus, diverse sierkersen, appels, els, servische spar of zuilvormige gekweekte soorten. Laat u zich vooral goed voorlichten door uw boomkweker of kijk het na in onze uitgave "Stadsbomen van Acer tot Zelkova".

Snoeien

Als het niet meer vriest, kunt u de bomen zonodig snoeien, maar denkt u er vooral aan, dat het van de boom helemaal niet hoeft. Mensen snoeien graag om bomen en struiken in de door hen gewenste vorm te krijgen, maar richten daarbij nogal eens flink schade aan. Gevolg: inrottende wonden of een teruglopende conditie. (In Bomennieuws nr. 3 komt een artikel over het hoe, waarom en wanneer van snoeien). Het is belangrijk om in elk geval volgens bijgaand tekeningetje te snoeien.

Verder mag u de volgende boomsoor-

Er bereiken ons geregeld vragen van mensen die een boom "over hebben" in verband met herindeling van de tuin, een verbouwing of omdat hij "te groot" wordt. Het zou jammer zijn als deze bomen gekapt zouden moeten

worden, terwijl ze op een andere plek misschien nog uitstekend kunnen functioneren. In Bomennieuws krijgt u nu de mogelijkheid (jonge) bomen aan te bieden. De kosten voor een advertentie bedragen f 10,- per plaatsing.

Heel globaal kun je zeggen, dat een boompje met een stamomtrek tot 15 à 20 cm nog wel met de hand kan worden verplant. Grotere bomen moeten met een machine worden uitgegraven en herplant. Bedrijven die bomen verplanten vindt u in de Gouden Gids onder het hoofdstukje Boomverzorging.

Overigens, plantsoenendiensten hebben vaak belangstelling voor wat oudere bomen die overschieten. Als men daar geen belangstelling heeft, kunt u bij ons adverteren.

De verplantbaarheid van een boom hangt van verschillende factoren af:

factoren	moeilijk verplantbaar	makkelijk verplantbaar
<i>soort</i>	berk	linde
<i>ontstaan</i>	zaailing	geplante boom
<i>bereikbaarheid</i>	aan de weg	achter het huis
<i>grondsoort</i>	klei	zand
<i>leeftijd</i>	oud (omtrek 45 cm)	jong (omtrek 15 cm)
<i>ontwikkeling van het wortelstelsel</i>	breed en oppervlakkig	compact en diep
<i>conditie</i>	slecht	goed

Hoe kunt u een advertentie plaatsen?

Maak f 10,- over op giro 2 108755 en vermeld op de achterzijde van de girokaart de gegevens voor de advertentie. Vermeld zoveel mogelijk van de gegevens uit het schema, uw naam, woonplaats en telefoonnummer.

M.t.C.

Monumentale bomen in Nederland

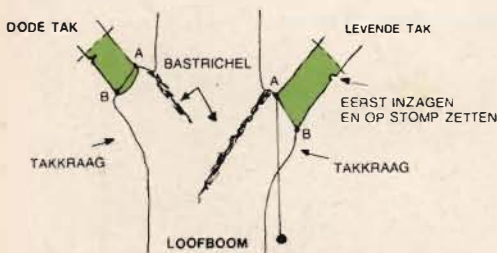
Hét boek waar al zo lang op gewacht wordt, zal in september van dit jaar gepubliceerd worden. Donateurs kunnen het boek voor een speciale prijs bestellen.

Uit het Register van Monumentale Bomen koos Gerrit de Graaff de 70 markantste bomen om in dit boek hun verhaal te vertellen, zoals de breukeboom van Yde, de Florisboom van Muiderberg en de koortsboom van Overasselt. Naast hoofdstukken over de verschillende boomsoorten in Nederland, hun levenskansen en onderhoud, bevat het boek ook een lijst met zo'n 800 bomen, waarvan in kort bestek vindplaats, leeftijd, omtrek, hoogte en eventuele bijzonderheden worden beschreven. Voor wie een speurtocht naar deze monumenten wil ondernemen wordt het zoeken vergemakkelijkt door een groot aantal plattegrondjes en 'portretten' van bomen. Naast Gerrit de Graaff hebben ook Bert Maes, Marjan ten Cate en Frank Moens hun bijdragen aan het boek geleverd. Het boek telt 232 pagina's, is rijk geïllustreerd en zal voor donateurs verkrijgbaar zijn voor de prijs van f 50,50 exclusief portokosten. Niet-donateurs betalen f 59,50 exclusief porto

In het volgende nummer van Bomennieuws wordt een acceptgirokaart bijgesloten waarmee u het boek alvast kunt bestellen.

M.t.C.

M.L.

ten nu niet snoeien, omdat ze gaan bloeden. Zodra er weer blad aan deze bomen zit, kunnen ze (tot december) gesnoeid worden: berk, noot, esdoorn, paardekastanje, geelhout (Cladastria lutea).

Voor u gelezen

1. In de gemeente Rhenen is men in verband met plannen voor de bouw van woningen bezig met het slopen van een bijzonder fraaie houtwal op de Koerheuvel. Als protest hiertegen is op ruime schaal een rouwbrief verspreid, ondertekend door bewoners, milieubeweging, vogels, eekhoorns, vlinders en alles wat bloeit. De volgende zinsnede trof ons in het bijzonder: "Gelegenheid tot afscheid nemen is thans helaas niet meer mogelijk doch uw bezoek aan de plaats van het milieumisdrijf, alwaar u in de stilte van uw hart uw afschuw kunt verwerken, zal ten zeerste op prijs worden gesteld".

2. In de gemeente Berkel-Enschot (N.Br.) werd door A.M.I. van Dorp en R. v.d. Loo onderzoek gedaan naar de geschiedenis van enkele herdenkingsbomen ter plaatse. Het betreft een Wilhelminaboom, een Julianaboom en een Beatrixboom. Een verslag hiervan vindt u in "De kleine meierij 41-'90 nr.3.

3. De Heidemij gaf op 27 september een lesbrief uit voor 10 tot 14 jarigen, waarin kennis wordt gemaakt met een aantal aspecten van het bos, met als titel: "Levende bossen". Het boekje ziet er aantrekkelijk uit en is mooi geïllustreerd. Het is voor scholen verkrijgbaar bij Zorn Uitgeverij, postbus 434, 2300 AK in Leiden, tegen betaling van verzendkosten. Bij de Heidemij zijn exemplaren voor f 2,50 te bestellen (Giro 2604302, Heidemij, Arnhem o.v.v. Levende bossen).

4. Het Ministerie van VROM gaf onlangs twee folders uit over de milieuproblematiek en de verandering van ons klimaat, getiteld: "60 Dingen die u voor het milieu kunt doen" en "Het broeikas effect: oorzaken en oplossingen". Beide folders kunt u aanvragen bij VROM, per adres DOP, antwoordnummer 11004, 2509 VE Den Haag.

5. Het Stichts Landschapsbeheer wilde met haar actie "Boeren planten Bomen" boeren en andere plattelandsbewoners stimuleren meer bomen en struiken te planten, om zo het landschappelijke karakter van de provincie Utrecht te versterken. De actie had succes, er werden de afgelopen tijd duizenden bomen geplant, waaronder veel hoogstamvruchtboomen. Vanaf 1 januari is men gestart met een scholenproject: "Je school kan de boom in", waarbij scholieren ingezet worden bij het noodzakelijke werk aan knotwilgen, houtwallen en -singels.

Joop Comijs.

Grote Groen Gids

Samenstellers:
Pierre Lombarts
Wim van der Ven
Kees Verschoor
formaat 30 x 15 cm
324 blz.
f 95,-

Ton van den Oever b.v.
boomkwekerijen
Haaren/Coevorden/Leuven
Rijksweg 13
5076 PB HAAREN (NB)
0411 7-1771

Deze gids beschrijft boomsoorten, heesters, koniferen, rozen, en vaste planten. Het betreft hier met name soorten, die in een stedelijke omgeving kunnen worden gebruikt. Het werk begint met een schematisch overzicht, waarin de voornaamste eigenschappen en toepassingsmogelijkheden op een duidelijke wijze staan aangegeven. In het eerste deel van het schema is een indeling gemaakt naar grootte van de boom en geschiktheid voor verschillende hoofdbodemsoorten.

Van de gebruiksmogelijkheden worden de volgende aspecten besproken: boomvorm, de mogelijkheid om in bestrating te worden toegepast, kroontype, de gevoeligheid voor zeewind, de geschiktheid voor een alkalisch neutraal of zuur milieu, de vochtsituatie, de lichtbehoefte en tot slot de sierwaarde.

Zoals bij de meeste schema's het geval is, is ook dit overzicht op een aantal fronten te globaal. Met name bij het aspect "de mogelijkheid om in bestrating te worden toegepast" was een schaalindeling beter geweest. De toepassingsmogelijkheden met betrekking tot het gebruik in bestrating van met name esdoorns, berken, beuken, essen en robinia's zijn te rooskleurig weergegeven. Eén en ander wordt weer goedge maakt in het vervolg, waarin iedere soort nog eens uitvoerig aan de orde komt.

Bij een paar soorten staan pentekeningen afgebeeld, die een beeld geven van de habitus van de boom. Een aantal zwart-wit foto's geven gebruiksmogelijkheden weer. Er is geen sprake van een duidelijke systematiek.

Aan diverse populierenklonen wordt in een schema verderop extra aandacht besteed. Voor een aantal Populus nigra-soorten, is het te optimistisch met betrekking tot de zoutgevoeligheid.

Al met al betreft het een naslagwerk, dat zijn diensten in kringen van aanleg en beheer van stads- en laanbeplantingen kan bewijzen.

Maarten Ridderbos

Geurende planten

Dittrich Bernd
128 bladzijden
Uitg. Zomer & Keuning
ISBN 90 210 0046 6 ing.
Prijs: f 17,90

De auteur is hier en daar zo enthousiast, dat het wat overdreven lyrisch overkomt. Maar dat is mijn enige bezwaar tegen dit boekje. Het is verder heel inspirerend, verrassend en prettig geschreven. Eerst is er een hoofdstuk over de functie van bloemen- en plantengeuren en over wat de mens daar in de loop van de geschiedenis mee heeft gedaan.

Daarna volgen zes hoofdstukken over groepen planten:

één- en tweejarigen; vaste planten; bolgewassen; geurende houtgewassen; geurgazons en geurgeraniums. Van iedere soort wordt niet alleen de geur beschreven, maar ook uiterlijk, herkomst, geschiedenis, bruikbaarheid in de tuin en de keuken, en de insecten die erop afkomen. Het boek eindigt met het hoofdstuk Geurige ideeën. Hierin worden mogelijkheden gegeven om geurkadootjes te maken, om geuren voor de winter te conserveren en zelfs vindt men er recepten om plantegeuren bij het bereiden van gerechten te benutten.

Tot slot een aantal tabellen om de plantkeuze te vergemakkelijken en een register.

Een boek om vaak uit de kast te halen.

Marjan ten Cate

De volgende tentoonstellingen zijn momenteel op kasteel Groeneveld in Baarn te zien:

'Het Nederlandse landschap, een kwestie van kiezen', verleden, heden en drie toekomstbeelden van het Nederlandse landschap.

'Van bosgebruik tot bosbeheer', de geschiedenis van het Nederlandse bosbeheer. Vanaf het moment dat de mens de bijna verdwenen bossen ging beschermen en beheren tot het bos in de toekomst.

'Zicht op zee', een tentoonstelling met medewerking van het Wereld Natuur Fonds over de leuke en minder leuke dingen van de Noordzee.

Tijdelijke tentoonstellingen op het kasteel zijn:

t/m 15 april

Annetje Vroom-Nieuwenhuys, een bijzondere collectie schilderijen. Landschappen, vogels en bloemen, "geschilderd" met kant en prachtige stoffen.

t/m 28 april

Een Hollandse tentoonstelling. Het tentoongestelde werk is gemaakt door kunstenaars die een bijzondere betrokkenheid hebben met de natuur en het Nederlands landschap. Werken van o.a. Jacob van Ruysdael, Armando, Piet Mondriaan en Jan Dibbets.

Het kasteel is dinsdag t/m vrijdag geopend van 10.00-17.00 en op zaterdag/zondag van 12.00- 17.00. Op maandag is het gesloten.

t/m 16 maart

Roofvogels, een tentoonstelling in het bezoekerscentrum de Oranjekom van de Amsterdamse Waterleidingduinen in Vogelenzang, tel. 023-246781.

14 t/m 17 maart

Tuin '91; Tuinbeurs voor de regio in het Worpcomplex in Deventer. Organisatie: C.B. & T. Consultancy, Deventer. Inlichtingen: 05700-16999.

15, 16 en 17 maart

Tuinbeurs in manege IJsselstein in IJsselstein, een kijk- en koopbeurs voor de sier- en groentetuin. Open op vrijdag van 14.00-21.00 uur; op zater-

dag van 11.00-21.00 uur en op zondag van 11.00-18.00 uur.

t/m 23 maart

'Hout voor hout', een tentoonstelling die het werk van 25 kunstenaars laat zien die met hout werken. Te zien in Leiden op de Middelstegracht 87. Maandag t/m donderdag geopend van 9.00-17.00 uur en vrijdag van 9.00-16.00 uur. Ook volgens afspraak.

4 maart t/m 6 april

'Rondom het Paasei van 1900 tot nu', expositie van honderden versierde en beschilderde eieren en andere zaken die betrekking op pasen hebben. Te zien in Hulligkamp, Nijlandseweg 3 in Lieverden (gem. Roden). Open van maandag t/m vrijdag van 12.00-17.00 uur en op beide paasdagen van 12.00-17.00 uur. Op dinsdag- en donderdagmiddag zijn er van 14.00-16.00 uur demonstraties.

20 maart

35e Nationale Boomfeestdag. Inlichtingen: 030-852727.

21 maart

Lezing door Marjan ten Cate voor de K.M.T.P. afd. Salland. aanvang 20.00 uur
Plaats: "de Leeren Lampe", Almelsestraat te Raalte.

29 maart t/m 1 april

Paasbest; folklore rond de Palmpaastak.
Plaats: Hortus Haren, Kerklaan 34, 9751 NN HAREN, 050-632010
NS-dagtocht 43.

31 maart

Symposium **'Tropisch hout in de bouw?'**. Organisatie gemeente Wageningen, Global Forest Foundation, Dorschkamp en de Landbouwuniversiteit. Junushof Wageningen.

t/m 5 april

Foto-expositie van Ellen Meyer in Lelystad. Voor meer informatie zie het artikel elders in dit blad.

12 april

Praktijkstudiedag groenbeheer; **Natuurlijke inrichting en kosten** in De Kleine Aarde te Boxtel. Inlichtingen: 04116-84921

13 april

Landelijke trekvlinderdag. Deze dag staat in het teken van het trekvlinderonderzoek dat 50 jaar aan de gang is. Verschillende sprekers zullen deze dag ingaan op het trekvlinderonderzoek in binnen- en buitenland en op de ecologie van trekkende dag- en nachtvlinders. Tevens zullen er twee

films vertoond worden: de Atlanta-film en een Finse film over Dagvlinders. Het geheel vindt plaats in Congressentrum De Reehorst in Ede. De kosten zijn inclusief koffie, thee en lunch: f 10.00 voor jongeren/studenten, f 25.00 voor niet-leden en f 15.00 voor leden van de deelnemende organisaties (de Vlinderstichting, de Nederlandse Etmologische Vereniging, Trekvlinderregistratie Nederland, het Instituut voor Taxonomische Zoölogie en de Stichting Tinea).

Opgeven kan door overmaking van het verschuldigde bedrag op giro 5134425 van de Vlinderstichting, Wageningen o.v.v. Trekvlinderdag. U ontvangt dan t.z.t. een programma en routebeschrijving. Inlichtingen: 08370-24224.

20 en 21 april

Voorjaars plantenbeurs

Groots tuinfeest met alles op tuingebied voor amateur en vakman
Plaats: Hortus Haren, Kerklaan 34, 9751 NN HAREN, 050-632010
NS-dagtocht 43

18 mei

Ambrosiushoeve te Hilvarenbeek
Extra open arboretumdag van 9.00 tot 16.00 uur.
Inlichtingen over rondleidingen bij dhr. Havermans 01611-1728

18 t/m 20 mei

Internationale insekten- en spinnenbeurs, verkoopmarkt en spinnen-show

Het insektarium van de hortus bestaat in mei één jaar. Vele insekten zijn te bezichtigen, waaronder de unieke kollektie wandelende takken. Tijdens dit Pinksterweekend zullen tevens meer dan 60 soorten vogelspinnen bijgebracht worden.
Plaats: Hortus te Haren, Kerklaan 34, 9751 NN HAREN, 050 - 632010
NS-dagtocht 43

25 mei

Donateursexcursie Bomenstichting

In het volgende nummer wordt een convocatie bijgesloten.

1 juni

Landelijke Hortusdag, gezamenlijke opening van het nieuwe seizoen van de Botanische Tuinen in Nederland.

Pius Floris

BOOMVERZORGING

Baarzenstraat 17
5262 GD Vught
073 - 56 72 35

VOOR EEN FLORISSANT BOMENBESTAND

boomverplanting, verzorging, velling
onderzoek en advies
groeiplaatsverbetering

boomkokers
klim- en verankeringsmaterialen
inventarisatie en beheersplannen

ARBORI-ARNHEM, Leen Hoogstad: de Wiltstraat 57 6821 cc Arnhem tel. 085 - 42 42 23 fax. 085 - 43 69 90

Husqvarna 254 XP-G

Husqvarna Bos & Tuin geeft u tijdelijk een prima inruilpremie voor uw oude motorkettingzaag bij aankoop van een

Husqvarna 254 XP-G;
Vermogen : 3,9 pk = 2,9 kW
Zaagbladlengte: 38/45 cm
Gewicht : 5,5 kg

Dit model heeft een elektrisch verwarmde draagbeugel en achterhandvat en is uiteraard voorzien van een volautomatische kettingrem.

Meer weten? Stuur dan onderstaande bon in voor meer informatie. Bij aankoop ontvangt u gratis een gevoerd houthakkersshirt !

* geldig t/m 31-12-1991

Naam

Adres

Plaats

Bon sturen naar Husqvarna Bos & Tuin, Postbus 188, 1110 BD Diemen

Husqvarna kwaliteit uit Zwééden

boomkwekerij hoveniersbedrijf

GROENCENTRUM TONSEL

HORLOSEWEG 10 - 12, 3845 LA HARDERWIJK

Tel.: 03417-59614

VOOR AANLEG EN ONDERHOUD VAN:

- * Plantsoenen, openbaar groen
- * Gazons en sportvelden
- * Windsingels, erfbeplantingen
- * Recreatie-terreinen
- * Bedrijfs- en industriebeplantingen
- * Wegbermen en ruwgrasterreinen

VOOR LEVERING VAN:

- * Park- en laanbomen
- * Eiken in vele soorten en variëteiten
- * Zware solitairbeplanting
- * Sierheesters, rozen
- * Coniferen en heesters
- * Bos- en haagplantsoenen

VERZORGING VAN:

- * Dunnings- en veiligingswerkzaamheden
- * Houtaankoop
- * Alle voorkomende plantwerkzaamheden
- * Verzorgen en adviseren van subsidieaanvragen
- * Wildafweerverzoeningen
- * Inventarisatie/beheersplannen

Omdat stadsbomen geen buitenbomen zijn

Een stad zonder bomen leeft niet. Figuurlijk niet, letterlijk niet. Maar in de steden hebben bomen het zwaar te verduren. Ze kunnen moeilijk aan de noodzakelijke voeding, water en lucht komen, terwijl ze ook vaak onbeschermd zijn tegen verkeer en vandalisme. Stadsbomen zijn geen buitenbomen en hebben onze hulp nodig. In ruim 150 gemeenten leverde Samson al effectieve boomroosters, -korven en beschermingsringen. Daar weten de bomen zich beschermd, blijven ze leven en houden ze de stad levend. De verschillende boombeschermingsmiddelen zijn leverbaar in vele uitvoeringen en afmetingen. Meer weten? Bel 03499 - 91911*.

Technisch
Handelsbureau
Samson B.V.
Postbus 35
3750 GA Bunschoten
Holland
Telefoon 03499-91911*
Telefax 03499-86969

Sponsor
Floriade - inzending
Bomenstichting/
Ton v/d Oever B.V.

SAMSON

Bunschoten

BOMEN EISEN BODEM- RUIMTE

Een optimale wortelbeluchting is mogelijk door bomengrond te mengen met poreuze **VULKAN® - LAVA** brokken, waardoor veel holle ruimte ontstaat.

Vraag onze
dokumentatie
Vulkan® -Lava
brokken

Naam:

Adres:

Code/Plaats:

bn

Postbus 9
2920 AA
Krimpen a/d IJssel
Tel. 01807 - 13044
Telex 22361
Fax 01807 - 11579

rook krimpen

afd. Boomverzorging voor:

- * onderzoek en rapportage
- * snoeien met eigen hoogwerker
- * standplaatsverbetering
- * boomverplantingen
- * leveranties bomengrond (5% organische stof)

tuintechniek • walter van helvoirt

Berkelseweg 10a 5056 HZ Berkel-Enschot Tel. 013-332275 333234